

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Ambrosii Calepini Dictionarivm Vndecim Lingvarvm

Calepino, Ambrogio

Basileae, 1616

T ante Y

[urn:nbn:de:bsz:31-107476](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-107476)

Kalydius. Vng. Tōmian. Ang. Frankencens. Ovid. 14. Metam. Tempia tibi statuam, solvam tibi turis honores. Tibul. lib. 1. Eleg. 3. Redderet antiquo menstrua tura Lari. Varro à tuis glebis dictum existimat: cui & Servius allipulatur, & Priscianus. Quocirca sine aspiratione scribendum videtur. Alii tamen originem ejus à Græco verbo τῆνν petere malunt, quod est sacrificium: unde etiam per aspirationem scribendum præcipiant. Provenit autem tus potissimum in regione Sabæorum, quæ foelicis Arabiæ pars est. Virg. 1. Georg. India mittit edur, molles sua turâ Sabæi. Colligitur aut duplici vindemia: quarum prior est circa canis ortum: altera, verno tempore, inciso arboris cortice, quâ maximè videtur esse prægnans, & ubi tenuissimus tenditur. Laxatur hinc plaga, unde profilit spuma pinguis, quæ concreta densatur. Probatur tus candore, amplitudine, fragilitate, carbone, ut itatim ardeat, & fietur potius quàm decem recipiat.

Turētis, a, um. Quod ex ture est. [Turētis. Gall. D' encens. Ital. Di incenso. Ger. Wan Weirauch. Hisp. Cosa de materia de encenso. Pol. Kadypidni. Vngar. Tōmian. Ang. Of frankencens.] Colum. lib. 3. Iam tuream plantam maturè ampliatur, florentesq; hortos myrrha & croco. Virg. 2. Georg. sola India nigrom fert hebennum, solis est turea virga Sabæis. Idem 6. Aen. congesta cremantur Turea dona. Ovid. 4. Fastor. Farra deæ, micæq; licet salientis honorem, Deis, & in veteres turea grana focos.

Turbulum, i, n. s. Vas quo tus adolectur. [Turbulum. Gall. Encensier. Ital. Turbulo da incenso. German. Weirauch. Hisp. Encensario donde se quema el encenso. Pol. Kadypidni. Vngar. Tōmian. Ang. Of frankencens.] Liv. 9. bell. Pun. Ex per manus succedentes, deinde aliæ aliis, omni effusa civitate obviam, turibulis ante januas positis, quæ perferebatur, atq; accenso ture præcantibus, &c. Cic. 6. Ver. Nam etiam de L. Pappio vito primario, locuplete, honestoq; equite Romano turbulum tuisit!

Turistr, ra, rum, penult. corrept. Tus producens: [Turistr. Gall. Qui porte au produit encens. Ital. Che porta a produrre incenso. German. Das Weirauch. Hisp. Cosa que trae a cria encenso. Pol. Kadypidni. Vng. Tōmian. Ang. That breath frankencens.] ut, Regio turisera. Plin. lib. 6. cap. 23. Veniantque circiter xxx. diem. Oculin Arabiæ, aut Caniam turisere regionis. Idem libro 12. Vt illo modo, quam deviciisset turisera gentes, supplicaret. Ovid. 3. Fastor. Et domitas gentes turisera inde tuas.

Turicremis, a, um. Cremans tus: ut, Ara turicremæ, &c. Virg. 4. Aen. turicremis quum dona imponeret aris. Ovid. Epist. 2. Sæpe deos supplex, ut tu scelerate valeret, Sum prece turicremis de venerata fo cis.

Turilgus, a, um, pen. cor. [Turilgus. Gall. Qui recueille l'encens. Ital. Chi raccoglie l'incenso. German. Das Weirauch pfeifen iset oder sañstet. Hisp. Codex de encenso. Pol. Kadypidni. Vng. Tōmian. Ang. That gathereth frankencens.] ut, Arabes turilgus est, colligentes tus. Ovid. 4. Fastor. Nam modo turilgus Arabas, modo despicit Indos.

Turiculum, i, dimini. [Turiculum. Gall. Va petit mercan d' encens. Ital. Va pezzo di incenso. Ger. Weirauch. Hisp. Va pedazo de encenso. Polon. Kadypidni. Vng. Tōmian. Ang. A little of frankencens. Plaut. Aulul. Nunc turiculum tui.

Tussis, sis, f. Vehemens spiritus efflatio (ut definit Galenus in tractatu de Sympt. causis) ea quæ meatum suum obstruit excutere conantis. [Tussis. Gall. Toux. Ital. & Hisp. Tose. Ger. De tuffen. Pol. Kaszel. Vngar. Köhögés. Ang. The cough.] Quæ si continuè vexet, à Seneca pertussis nuncupatur. Est enim continens tussis & inveterata, quæ vix unquam eliditur, ex qua multi cõficiuntur. Terent. in Heavt. Gemitus, sceleratus, tussis, natus abstinere. Virgil. 3. Georg. Hinc canibus blandis rabies venit; & quatit ægros Tussis anhela fues, ac faucibus angit obelis. Catull. Epigram. 143. Fui libenter in tua suburbana villa Malamq; pectore expuli tussim. Ibidem: Hic me gravedo frigida, & frequens tussis Quassavit.

Tussicula, tussiculæ, diminutivum. [Tussicula. Gall. Vne petite toux. Ital. Piccola tosse. German. Kleiner huffen. Hisp. Pequeña tosse. Polon. Mal' kaszel. Vngar. Köhögéske. Angl. A little cough.] Plinius Epistol. 114: Vetetis infirmitatis tussicula admonitus, &c.

Tussido, tussedinis, idem quod tussis. [Tussido. Apuleius: Assiduò pulsù tussedinis huius pectora.

Tussio, sis, sivi, situm, n. q. Tussim patior. [Tussio. Gall. Touffer. Ital. Touffer. German. Hussen. Hispan. Touffer. Pol. Kaszel. Vn. Köhögéske. Ang. To cough, to annoy de tussis coughing.] Plautus in Asin. Fortè si tussire occiperis, ne sic tussiat. Vt cuiquam linguam in tussiendo proferat. Plinius libro 20. cap. 22. Semina corum cumino vitum, potumque in vino, tussienti-

bus auxiliatur. Martial. lib. 1. Et placet, & tussit. Horat. 2. Serm. Satyr. 22: Siquis Fortè cohæredum senior malè tussiet.

Tussilago, tussilaginis, f. t. Herba est sylvestris folia habens quinna, aut septena, majuscula quam hedera, subalbida à terra, supernè pallida, sine caule, sine flore, sine semine, radice tenui. [Tussilago. Gal. Pas d' asne. It. Passo d' asino, farfara. Ger. Hystantich oder roßhuff. Hisp. Vnna de asino farfara. Polon. Podbial, kwiart. Vng. Zamar lapu sime lapu Zamar kbrdm. Ang. An hearse which remedeth the cough.] Nomè habet ab effectu, quod fumus ejus per arundinem haustus, tussim quantumvis veterem sanare dicatur. Officium Vngulam caballi hodie appellant. & Est & Tussilago sativa, à quibusdam salvia appellata, similis verbasco, quæ in pulverem contrita, adversus tussim utiliter bibitur. Autor utriusque Plin. lib. 26. cap. 6.

Tutè, Tu ipse vò auri. Cic. 4. Ver. Hoc autem tute fatebere. Idem 2. Tusc. Reliquum est ut tute tibi imperes.

Tutelà, Tutelar, Vide TVEOR.

Tutor, Tutorius, Vide TVEOR.

Tutulùs, inquit Festus, Ornamentum capitis Flaminicarum, & vitta purpurea innexa crinibus, & in altitudine erecta, qua Flaminica à cæteris mulieribus discernebatur. Viri item in sacris titulis utebantur, qui inde tutulati dicebantur. Varro lib. 6. de ling. Latin. Tutulati dicti, qui in sacris habere solent ut metam in capitibus: id tutulus appellatur, ab eo quodd matres familiaris crines convolutos ad verticem capitis, quos habent uti velatos, dicunt tutulos: sive ab eo quod tuendi causa capilli fiebant, sive ab eo quod altissimum in urbe, quod est arx, ea res tutissima, tutulus vocatur.

Tutùs, tua, tutum, Vide TVEOR.

Tutùs, tua, tuum, prohomen possessivum à Tu. [Tutùs. Gall. Tien, qui est à toy. Ital. Cosa tua. Germ. Dein. Hisp. Cosa tua. Pol. Twój. Vng. Tied. Ang. Thine or belonging to thee.] Plaut. in Perfar. Tua merx est, tua indicatio. Cic. ad Trebonium lib. 15. Nunc hæc primò cupio cognoscere, iter tuum cujusmodi sit. & Tuū est, ad te spectat, tui est negotii & officii. Teten in And. Tuum est, siquid præter spem evenit, mihi ignoscere. De tuis unus, pro unus tuorum amicorum, vel de numero amicorum tuorum. Cic. ad Cæl. lib. 13. Qui & in bello tecum fuisset, & propter memoriam Crassi, de tuis unus esset. & Tuapte, & Tuopte, ablativi sunt ex Tua, & Tuo ablativis, & Pte, syllabica adjectione compositi: ut, Tuapte sponte id est, tua ipsius sponte: Tuopte consilio: id est, tuo ipsius consilio. Plautus Mil. Quippe si rescivere inimici consilium tuum, tibi Tuopte consilio ocludunt linguam. Tuatum adverbium significat tuo more. Plaut. in Amphit. Iam tuatum facis: ubi Solipater lib. 22. suæ Gram. tuatum, tuo more exponit.

Tylus, li, m. f. Vermiculus est, pluribus pedibus, colore fusco, sub lapidibus aut sigulinis valis vivens, qui tactus se arcuat, atque in globù contrahit ad similitudinem parvæ pilæ vitæ.

Tymbades, [Tymbades. Germ. Wuboden/waren.] Græco nomine appellantur sagæ, & veneficæ quod à τῆνν τῆνν hoc est, circa sepulcra versentur, eadavera mutilantes aliquo membrò, quo ad veneficia sua abutantur. [Polon. Czerstnica.] Cælius lib. 12. cap. 33.

Tymbos, tymbi, m. f. [Tymbos. Gal. Tombe, tombeau, sepulchre. Ita. Sepolchro, manimonto. Germ. Ein Grab. Hisp. Tomba d' sepultura. Pol. Grob. Vngar. Holt tag egot' hely, temetoi. Angl. A tombe or grave.] Vox est Græca, quæ Latine bustum veterè possunt, teste Cicero. Fit enim τῆνν τῆνν hoc est, hoc est, ab eo quod ibi mortui cadaver exuratur. Latini paucis literis immutatis, etiam tumbam appellant. Cic. 2. de Finib. Siquis bustum (nam id puto appellati tymbon) aut monumentum, inquit, aut columnam violarit, deiecerit, &c.

Tympānum, tympani, n. f. [Tympanum. Gall. Tabourin, bedon. Ital. Tympano. Ger. Ein Leummen. Hisp. Atabar, pandero. Pol. Buben. Vn. Cymbalom. Ang. A drumme.] Instrumentum ex una parte planum, membrana clausum, intus vacuum, quod baculo pulsatur. Eo uti solebant in sacrificio Matris deum. Virgil. 9. Aeneid Tympana vos buxusque vocat Bete cynthia Matris Idææ: sinite arma viris, & cedite ferro. Ovid. 4. Fastor. Ibant semimares, & inania tympana tudent. Idem 4. Met. Quæcunque ingredetis clamor juvenilis, & unâ Fæminæ voces, impulsaque tympana palmis, Concavaque æra sonat, longoque foramine buxus. & Est & Tympanum vehiculæ rotæ, ut inquit Servius, sive (ut aliqui putant) testudo supra radios. Radii autem dicuntur stipites, altera parte rotæ centro, altera cantibus infixi. Virgil. 2. Georg. Hinc radios trivèræ rotis, hinc tympana plaustris. & Est præterea Tympanum, machina rotunda ad rotæ similitudinem, quæ à calcantibus hominibus versata, pondera in ædificis subvehuntur, vel aqua hauritur situlis majoribus ex puteis, vel ex rivis per canales ad irrigandos hortos distanditur. [German. Ein Pflugrad edet Träder/ grosse Läst anspuchem.] Hujusmodi etiâ Tympana in Ggg 3 portibus

Tyranthia, dicuntur vesles colore huiusmodi infecta. Mart. libro 11.

Sic interposito villis contaminat uncto Urbica Lingonicus tyriantina bardocucullus. Tyro, tyronis, m. s. Novus miles, & fortis ad militiam exercenda. Gall. Apprenti, neonus soldat, hachelier aux arme. Ital. Tirone, soldato novello. German. Ein neuer oder junger Knecht: se man erf anfuhrer. Hispan. Novicio es la guerra y arma. Pol. M. s. o. s. o. l. n. i. e. r. Vng. Vy soldat, vy vitez. Ang. Apprentis, or young man of warre. Cicet. 2. Tusc. Aetas tyronum plerumque melior: sed fesse laborem, contemere vulnus consuetudo docet. Liv. 10. bel. Maced. Veteribus militibus tyrones immiscantur. Per translationem Tyrones generaliter appellamus, qui prima in arte aliqua ponunt rudimenta. unde pro rudi adhuc & novitio gladiatore posuit Suetonius in Caesare: Tyrones neque in ludo, neque per laestitas. Sic adolescentem quandoq; togam sumebant, & barbam ponebant, eloquentiamq; in foro auspicabantur, Tyrones dicebantur, & illa prima actio, tyrocinium. Senec. lib. 3. Declam. Ille in foro primum dicitur, tyro dicitur est. Sueton. in Nero. cap. 7. Deducitur in forum tyro, populo cogitatum, militi donativum proposuit, in dicta decursione. Sunt qui scribant Tyro per in nostrum, & melius fortassis. Arbitror enim Graecam dictionem non esse.

Tyrocinium, diminut. Pro juvenulo, qui prima in arte aliqua cepit ponere rudimenta. Gall. Apprenti, neonus soldat, hachelier aux arme. Ital. Tirone, soldato novello. German. Ein neuer oder junger Knecht: se man erf anfuhrer. Hispan. Novicio es la guerra y arma. Pol. M. s. o. s. o. l. n. i. e. r. Vng. Vy soldat, vy vitez. Ang. Apprentis, or young man of warre or apprentice. Plin. l. 11. in Epistol. Quod me, quamvis tyroculum incitavit ad emendandum: hoc est, rudem,

& nondum satis exercitatum in cognitione signorum. Iuren. Satyr. 11: -nec latus Afriz Novit avis nofter tyroculus.

Tyruncula, f. p. quo Columella usus est pro caae adolefcentiore, in educandis catalis parum adhuc exercitata. Quonia (inquit lib. 2. cap. 7.) tyroculum nec recte nutrit, & educatio totius habitus auferit incrementum.

Tyrocinium, tyrocini, n. f. Prima artis alicujus rudimenta. Gall. Apprentissage, a apprendre, a aprender, a aprender, a aprender. Ital. Il fo imparare, capo di opere. Germ. Ein erfster anfang / das erfte versuchst. Hispan. Aquella novedad, cabo de obra. Pol. Pierwszy wnanekach pozatki. Vngar Valamely tudom annak elob kezdeti. Ang. Prentishippe. Suet. in Tyber. cap. 54. Neronem & Drusum patribus commendavit: diemq; utriusq; Tyrocini congrario plebi dato celebravit. Tyrocini autem die adolefcentuli togam puram sumebant. Tyrocini navium dixit Plin. lib. 24. cap. 7. per metaphoram, quum primum mari committuntur, & veluti in Neptuni militiam conscribuntur.

Tyrocinium, tyrocini, n. f. Prima artis alicujus rudimenta. Gall. Apprentissage, a apprendre, a aprender, a aprender, a aprender. Ital. Il fo imparare, capo di opere. Germ. Ein erfster anfang / das erfte versuchst. Hispan. Aquella novedad, cabo de obra. Pol. Pierwszy wnanekach pozatki. Vngar Valamely tudom annak elob kezdeti. Ang. Prentishippe. Suet. in Tyber. cap. 54. Neronem & Drusum patribus commendavit: diemq; utriusq; Tyrocini congrario plebi dato celebravit. Tyrocini autem die adolefcentuli togam puram sumebant. Tyrocini navium dixit Plin. lib. 24. cap. 7. per metaphoram, quum primum mari committuntur, & veluti in Neptuni militiam conscribuntur.

Tyrocinium, tyrocini, n. f. Prima artis alicujus rudimenta. Gall. Apprentissage, a apprendre, a aprender, a aprender, a aprender. Ital. Il fo imparare, capo di opere. Germ. Ein erfster anfang / das erfte versuchst. Hispan. Aquella novedad, cabo de obra. Pol. Pierwszy wnanekach pozatki. Vngar Valamely tudom annak elob kezdeti. Ang. Prentishippe. Suet. in Tyber. cap. 54. Neronem & Drusum patribus commendavit: diemq; utriusq; Tyrocini congrario plebi dato celebravit. Tyrocini autem die adolefcentuli togam puram sumebant. Tyrocini navium dixit Plin. lib. 24. cap. 7. per metaphoram, quum primum mari committuntur, & veluti in Neptuni militiam conscribuntur.

Tyrotarichus, tyrotarichi, peault, corr. m. f. Genus oplonii, ex caeseo, falfamentis que confecti, vngic enim caesus est, falfamentum. Cicet. ad Patrum lib. 9. Tu vero (volo enim abstergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquum sedi. Et ad Art. lib. 4. Multa me in epistola tua delectarunt, sed nihil magis quam patina tyrotarichi.

Tyrsis, vngic, Graecis significat ambitum murorum: unde vngic tyrsis: hoc est, a Tyrrhenis inventoribus appellatione deducta.

De vacche. Ital. Vaccino, di vacca. German. Kuhn von einer Kuh. Hispan. Casa de vaca. Polon. Krowi. Vng. Vaddol vale. Ang. Of a cow. Plin. lib. 24. cap. 3. Cortex illinitur decoctus lacte vaccino, serpentis plaga.

Vaccera, vaccerae, f. p. Palus vel stipes humi defixus ad castra munienda vel hortos claudendos. Gall. Vne cloison en saun de troues. Ital. Palo da legare i canali alla mangiatore. German. Ein pfahl oder Stab. Hispan. Elata para atar be lina i otra cosa. Polon. Pale kol's do ogrodzenia. Vngar. Le veri kero. Ang. A stake to tie hedges vnto. Columel. libro 9. cap. 1. de vivatis claudendis loquens: Vbi vero neutrum patrifamiliae conduxit, ratio postulat vacceras includi. Sic enim appellatur genus clathrorum, idque fabricatur ex robore, quercu, vel sabere. Et mox: Satis est vacceras inter pedes ostonos defigere, scis que transversis ita clathrare, ne spatiorum laxitas, quae foraminibus intervenit, pecudi praebeat fugam, Et paulo post: Nam & vacceras fabricandis ingens est in Gallia materiae copia, & caetera in haec rem feliciter superiit & Vacceram, inquit Festus, Aelius & alii complures ajunt esse itipitem, ad quem equi solebant religari. Alii dicunt maledictum significari hoc nomine acerbitatis magna, ut sit vecors & vesanus.

Vacillo, vacillas, vacillare, n. p. Nuro, labo, fluctuo, titubo. Gall. Vaciller, varier, branler. Ital. Vacillare, non essere costante. German. Schwanken, wackelndig sein. Belg. Waggen. Hispan. Vacillar i banbanear. Polon. Kolyse, kolisbo, chwicie. Vngar. Tancogok. Ang. To wag or waver, to move unconstantly. Cic. ad Att. lib. 12. Sed quod scribis igniculum matutinum, & quod est memoria vacillate. Idem 1. de Nat. deor. Sed & illi reprehensus a multis est, nec vos exitum reperitis, totaque res vacillat & claudicat. Idem 3. Offic. iustitia vacillat vel jacet potius. Vacillare item testis dicitur, qui in dicendo testimonio non satis sibi constat, & modo negat quod paulo ante affirmavit.

Vacillatio, vacillationis, verbale, f. Gall. Vacillation, branlement en parole. Ital. Vacillamento, scismamento. German. Schwankung, das gnappen. Hispan. Obra de banbanear y titubar. Polon. Kol' isiane, chwianie. Vngar. Torgat. Ang. A wagging or wavering. Quint. lib. 11. cap. ult. Et illa indecora in dextru ac laevum laevis vacillatio, alternis pedibus insistentium.

Vacillans, vacillantis, participium. Cicero Tironi, libro 16. Accepit tuam epistolam vacillantibus literulis: id est, non recte praevaleudine scriptis. Idem 3. Philipp. In Galliam mutilatu ducit exercitum, cum una legione, & ea vacillante.

Vaccinium, vaccini, n. f. a Romanis dicitur esse flos purpurei colons, teste Dioscoride, quem Graeci vocant vaxiote: quod etiam apertissime testatur Servius explicans illud Virgil. 2. Aeglog. Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur. Quo in loco nonnulli Servium immentio reprehendunt, quod vaccinium pro hyacintho acceptum Maroni affirmant. Nec ob-

Ggg + stat quod

LITERA vocalis est, quae saepe in consonantem transit: & modo vim simplicis habet: ut apud Virgilium: Quum tales animos juvenum, & tam certatilibus Pectora. Modò duplicis: ut Cupivi, cupiveram: in quibus i, ante u consonantem posita, producit, & eadem subtrahit coarctatur. Aliquando u consonans per diaresem ratione carminis in vocalem correptam mutatur. Horat. in Epod. Niveque deducunt loyem. Nunc mare, nunc sylva. Interdum a vocali transit in consonantem: ut Naura, navita: Gaudeo, gavisus. Quandoq; amittit vim literae, quum subditur post q aut g: ut Alquis, Sanguis. Idem sic antecedente s: ut Suavis, leetus. Transit quandoq; per derivationes in a, ut Veredus, vendarius: in e, ut Ponderus, ponderis: Dejerat pro de jurat. Contra, antiqui Auger, pro augur dicebant. Similiter in gerundis, quae a tertia conjugatione nascuntur, loco e scripturatur: ut Faciendum pro faciendum. In compositione etiam u saepe mutatur in i correptam: ut Cornu, corniger: Arcus, arcinens: Fatum, fatidicus: Aurum, aurifex: lucus, iustificus: Fluctus, fluctivagus: Magnus, magnificus: Opus, opifex. Scribebant etiam antiqui Carnifex pro carnifex, & Lubens pro libens: Pessimus, pro pessimus: quorum innumera occurrunt exempla apud Comicos. Haec litera quoque interdum ponitur pro y: ut Sulla pro Sylla, Sullanus, pro Syllanus. Eadem majuscula significat quinque.

V ante A.

Vacinter, vide VACO. Vaccæ, per duplex e, f. p. Bos foemina. Gall. Vache. Ital. Vacca, madre del buco. Germ. Ein Kuh. Belg. Een toe. Hispan. La vaca. Pol. Krowa. Vngar. Vadd. Ang. A cow. Cicero 1. de Nat. deor. Cur non gestiret taurus equae contestatione, equus vacca? Vari. 2. de Re rust. cap. 3. Discrepantur in prima vitulus & vitula: in secunda, juvenus & juvenca: in tertia & quarta, taurus & vacca. Virg. 4. Aeneid. Ipsa tenens dextera pacem pulcherrima Dido Candentis vaccae media inter cornua fundit. Ovid. 2. de Arte: Cynthius Admeti vacca paville per aestus Fertur, & in parva delivisse casa. Virgil. 6. Aen. -sterilemque tibi Prosepina vaccam. Vacca quae sterilis est Varroni Taura appellatur.

Vaccilla, diminutivum. Gall. Vachette. Ital. Vachetta. Germ. Ein Kuhnlein / tione Kuh. Hispan. Pequenena vaca. Polon. Krowka. Vng. Vaddike. Ang. A little cow. Virgil. Vaccula nonnumquam secreta cubilia captans.

Vaccinula, a, um, pen. prod. Quod est ex vacca. Gall. Vachette.